

פרפראות

פאר

שבועות נשא תש"פ

התורה ניתנה

ביום טוב שני

שכל גלויות

רמ"ע מפאנו

מגן אברהם

עמוד ד

פרפראות פאר

עמוד ב מפתח נושאים שבועות נשא תש"פ

עמוד יב

ביאור בפרושיו השונים של המהרש"א בעד שניתנה לו במתנה

אדם כי ימות באהל רמז למשה רבינו

עמוד יג

יש לבאר למה לא נעשו ההרים אחד במריבתם על קבלת התורה

טעם נאה למה ביקש רב יוסף ביום עצרת שיעשו לו עגלה משולשת

עמוד יד

אי LAVE האי יומא בדרך הלצה

הכתובים כקול מים רבים ומקולות מים רבים נראים כסותרים

איך קיבלו התורה ממשה שהיה כאחד המלאכים בשמים

עמוד טו

ביאור בדרך צחות עצרת בעיני נמי לכם

למידים מתן תורה משמחת חתן ושמחת חתן ממתן תורה

עמוד טז

אהבת הת"ח לתורה מסלק אהבת הת"ח להשי"ת דברי המהר"ל

הברית שכרת לתורה שבע"פ שלא יבטח האדם בעורות הבהמות המתות

עמוד יז

ביאור המהר"ל למה היה צריך לחזר אחר כל האומות

עמוד יח

דוד המלך הותר ע"י צניעותה של שרה, ורות המשיכה דרכה

עמוד יט

לסיום מסכת סוטה קבלת התורה ע"י מש"ר בישיבה ובעמידה ביאור כד יתבין ישראל

עמוד כ

ערב שבועות הוא יום טבוח-טובח

עמוד ב

משל נפלא ממהר"ל צינץ לבאר כפיית הר כגיגית ובעצרת בעינין לכם

עמוד ג

התורה ניתנה ביו"ט שני של גלויות רמ"ע מפאנו

למה נקבע חג השבועות ביום החמישים והתורה ניתנה ביום נ"א

ביאור הרמ"ע מפאנו שהביא המגן אברהם לתרץ

עמוד ד

יש לבאר היטב דברי הבאר היטב

עמוד ה

השם עצרת מבואר בקדושת לוי ע"ד הרמב"ן

עמוד ו

ביאור הענין ע"ד דברי השפת אמת שאינו מובא בספרי השפת אמת

ביאור העניין ע"ד הפסוק בקש קהלת למצא דברי חפץ

עמוד ז

ביאור השם עצרת בדרך צחות

אדם הראשון בכה כי חשש שמא גרם שלא יקבלו את התורה

עמוד ח

ביאור ענין ישיבת רות עם נערות בועז עד כלות קציר חטים ע"ד המהרש"א

חכמתה של רות במ"ש המות יפריד בינך וביני וביאור ובמותם לא נפרדו

עמוד ט

י"ל כי חכמתה של רות היתה שהוציאה עצמה מכלל עני

עמוד י

ענותנותו של רב יוסף שאמר כמה יוסף איכא בשוקא ביאור מוהר"ר לוי יצחק מברדיצ'וב

ביאור בדברי רב יוסף שאמר דאיכא אנא ע"ד אנא נפשי כתבית יהבית

עמוד יא

ענפי אילן בביהכ"נ בשבועות הוא להינצל

ממלאך המוות

למה השווה דהע"ה את התורה לדבר שיש לו ערך כספי

ללכת לחופה בע"כ אחר אשר התקשר בתנאים יהיה לאות שאין כוונת הבת מלך להשתרר עליו עבור פחיתות ערכו כי יהי תשובתה בצידו מה תתפאר בגודל ערכך אעפ"כ אני מיאנתי ללכת לחופה עד שעשית עצות ותחבולות להכריחני ללכת א"כ הגם שבודאי אין ראוי למרוד בבת מלך אעפ"כ אם אירע לו שמרד באיזה ענין עכ"פ תקבל פיוס,

וכן הוה שביוס החופה לא אבה ללכת עד שכפו אותו בכפי והכרח עצום והנה אחר שראה שהבת מלך עשתה פעולות להכריחו ללכת לחופה אז ידע נאמנה שהבת מלך חפצה בו באמת ובתמים לא בשביל שתוכל להשתרר עליו יותר מאילו נשאת לשר גדול ואז לבו הי' שמח וטוב לבב כי ידע נאמנה שחפץ בת המלך דוקא בכפריי,

ובהגיע תור זמן זה בכל שנה, אחרי אשר הרגיל עצמו ללבוש בגדי שרים, ויסר הבגדים הצואים מעליו, בהגיע תור זמן שנשא לבת המלך היה לובש מבגדים הגסים וישמח וירקד על אשר זכה לישא בת מלך המושלמת בכל המעלות, ויהי בעיני הרואים כמתעתע כי ראוי לו לשכוח מנהגו בהיותו כפריי ויסיר מעליו המלבושים וילבש מחלצות, וא"כ לשמחה מה זו עושה ללבוש בגדים גסים כאחד הכפריים,

ויען ויאמר בזה אני שמח כי אחר שבת מלך חמדה לאיש לבוש מלבושים, א"כ המלבושים ההם סיבה שזכה לבת המלך וראוי לי לשמוח עבורם במלבושים הפחותים שהיה סיבה שבת מלך חפץ בי, ולזאת שמח דוקא במלבושים אלו,

והנה הנמשל כי התורה היא הבת מלך חמדה גנוזה אשר עין כל חי ומלאכי מעלה נתאוו לה ואמרו תנה הודך על השמים חמדה דוקא להדבק באנשים אנחנו אלה פה היום פחותי ערך לבושי צואים חומר הגופני השטוף בתאות חומריות והנה כי כן בהיות הרועה הנאמן בא אלינו שהתורה חפצה להדבק בנו,

מחמת גודל השמחה, מהרו לענות נעשה ונשמע וקדמו פומייהו לאודנייהו, ואחרי הישוב אמרו לנפשם איך אפשר לצאת ידי חובת בת המלך הקדוש, כי מחמת החומר אדם אין צדיק בארץ ואם ימרדו באחת מן המצות אשר לא תעשינה ויחיבו ראשן למלך, ואילו בשביל זאת חפצה בם הבת

משל נפלא ממהרי"ל צינץ לבאר כפיית הר כגיגית ובעצרת בעינין לכם

בספר "שירי קומץ המנחה" ממהרי"ל צינץ (דרוש לשבת קודם שבועות) כתב, **ונבוא על הענין** אשר כבר תמהו שלימים וכן רבים על בני ישראל, אשר הקדימו נעשה לנשמע, ואיך נתהפכו לבבם, שלא ביקשו לקבל התורה כי אם ע"י כפיית הר כגיגית (קושיית התוספות שבת פ"ח ע"א) ואמרנו בזה דברים רבים,

אמנם יתכן עוד ע"פ משל לבת מלך שביקשה להנשא, ויבואו שרים רבים ונכבדים אשר קפצו לנשאה ולא היטתה אוזן, עד ראתה איש כפריי אחד מלובש במלבושי הכפריים הגסים מכף רגלו ועד קדקדו ותחמוד אותו בת המלך, ותאמר לאמר לאב"י הנה הוא האיש אשר אבחר להנשא לו ומהור תמהרני לו לאשה,

ויבא שדכן אחד לאיש הכפריי ויאמר לו הנה בת המלך חפץ בך ובודאי אין ספק שמחמת גודל השמחה של הכפרי מיהר להשיב בודאי, ומחמת מהירות אף גם פועל הדיבורי לא הי' מסודר, ואחרי בוא אל ביתו שם אל לבו מה זאת שבת המלך בחרה בי יותר משרים רבים ונכבדים המדוברים בה ותתן עיניה בי שפל ערך ונבזה מלובש בבגדים גסים ועבים, ולא רצתה להנשא ללובשי לבושי מלכות ועטרת תפארת בראשם, אין זאת כי אם בשביל רצון הבת המלך שאהי' תמיד חרד לדברי' יען כי ערכה גדול הערך למאד בלי שיעור וערכי עלי אני יודע בעצמי פחיתותי ושפלותי,

א"כ איפוא איך אפשר שבין הזוג לא יקרה לפעמים שאהי' לנגדה בשום דבר ואז מחמת גודל שפלותי לא תקבל ממני שום פיוס, וא"כ לבי אומר לי כלך מדרך זו כי מרה תהי' באחרונה, ואולם אפשר שלאיזה טעם אני חשוב בעיני' יותר מן השרים הנכבדים ואנכי לא אדע ויהי לבו נדון בקרבו לא ידע מה לעשות, ותוכן כוונת הבת המלך הגדול,

ויען ויאמר אל לבו הנה בזאת תבחנו אם באמת בתמים חפצה בי מזולתי לא בשביל שתאמר אלי הנה אתה פחות ונבזה ולא נתתי עין בך רק שאם תמרוד בדבר אפילו חצי דבר כל דהו, אחת יהיה דתך להמית, ולזאת יושב בנפשו בהיות כי יגיע תור החופה לא יאבה לילך בשום אופן, והנה אם הבת מלך תכריחו

קושיית התוספות (עבודה זרה ג' ע"א ד"ה יום הששי) תימה, למ"ד **בשבעה** בחדש נתנו עשרת הדברות מאי יום **הששי**, וי"ל דיומא קמא לא אמר להו מידי משום חולשא דאורחא, א"נ היתה ראויה לינתן בששי אלא שהוסיף משה יום אחד מדעתו.

למה נקבע חג השבועות ביום החמישים והתורה ניתנה ביום נ"א

כתב מהרש"א (עבודה זרה ג' ע"א) כתבו התוס' בד"ה, יום הששי, תימה למאן דאמר בשבעה בחדש נתנו עשרת הדברות מאי יום הששי וי"ל וכו' עכ"ל.

ושנויי דחיקי נינהו. והנראה בזה, אחרי שיש לדקדק בסוגיא בפרק ר' עקיבא (שבת פ"ז) דפליגי רבנן ור' יוסי, דרבנן סברי בששה לחדש נתנה תורה, ור' יוסי אמר בז' בו, ולכ"ע בשבת נתנה תורה וכו' ע"ש,

ויש לספק בזה דלכ"ע נתנה תורה ביום נ"א מן הספירה, למה קבע הש"י חג השבועות לדורות ביום חמשים מן הספירה,

והכוונה בזה לפי שלא היו ישראל אז ראויים לחכמת התורה עד שיטהרו ויקדשו עצמם מכל טומאת מצרים שיצאו משם כמ"ש **כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו** וכו', וע"כ היתה הטהרה במספר שבעה שבועות ויום חמשים שהם מספרים קדושים כענין שבת שמיטים ויובלות, ולפי שביום נ' נגמרה הטהרה שזכינו אחר כך ביום נ"א לקבל התורה, קבע הש"י אותו **יום חמשים לחג שבועות**, כי יראת חטא קודם לחכמה במעלה ובזמן,

ובזה יתורץ קושיית התוס' דלמאן דאמר נמי בז' בו נתנה תורה הזכיר כאן יום הששי מר"ח לפי שהוא עיקר כי בו נקבע חג השבועות לדורות וק"ל, עכ"ל המהרש"א,

* * * * *

ביאור הרמ"ע מפאנו שהביא המגן אברהם לתרץ

כתב המגן אברהם (אורח חיים סימן תצ"ד), ומה שקשה עוד דהתורה ניתנה ביום נ"א לספירה, דהא יצאו ממצרים ביום ה'

מלך, לכן אעפ"י שרצו בטוב לבב לקבל התורה, עשו בחכמה שאין רצונם לקבלה עד יכריחו אותם בהכרח וזה יהיה לאות, הגם שאין ראוי שימרדו בבת מלך הקדושה, עכ"פ תוכרח לקבל פיוס באמרם הלא מראשית כזאת הודענו שקשה עלינו להזהר בכבודה עד שהיא הכריחה אותנו, א"כ מהראוי שעכ"פ לא תרבה להשיב אפה על זה, ואם ימרוד האדם עכ"פ תועיל התשובה והפיוס, קחו עמכם דברים,

והנה כל הטענה שזכינו לתורה הוא אשר השיב משה אל המלאכים באמרו כי כלום יש בכם קנאה ושנאה וניאוף שאינו שייך זה רק ללבושי חומר הגשמיות ושוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם, וא"כ זאת תהא יום שמחתנו שזכינו לתורה מחמת תאוות החומריות הנמצאות אתנו,

לכן הזהירה תורתנו הקדושה אותנו שנכבש יצרנו יצר לב האדם הרע מנעוריו ונשוב לבבנו

לעבדו ית' בלב שלם, הגם כי קשה מאד להכניע היצר, לכן אנו שמחין בכל יום אשר בחר בנו מכל העמים ואתה בחרתנו,

וא"כ פחיתותינו **למעלה** תחשב לנו שבשביל שפלותינו זכינו לתורה הקדושה בת המלך הקדוש וא"כ תחשב לנו שבשביל שפלותינו זכינו לתורה הקדושה בת המלך הקדוש וא"כ צדקו דברי חז"ל באמרם הכל מודים בעצרת דבעינן לכם שהוא תענוג החומר, הגם שהוא מבגדים הגסים מלבוש החומר מ"מ הרי בשביל חומריותנו זכינו לתורה הקדושה וראוי לשמוח בזה.

* * * * *

התורה ניתנה ביו"ט שני של גלויות רמ"ע מפאנו

איתא בגמרא (עבודה זרה ג' ע"א) מאי דכתיב (בראשית א' ל"א), "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי", מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר, אם ישראל מקבלין את תורתני מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו, ע"כ,

פירש רש"י, ה' דהששי יתירה, וכתבה בסוף מעשה בראשית לדרשה זו, והכי משמע ויהי ערב ויהי בקר יום הששי של ששה בסיון שעתידין ישראל לקבל התורה,

וז"ל לסוף חמשים יום, פירוש ביום חמשים
אנו עושים חג, והיה ראוי לעשות חג ביום
נ"א, שהרי פסח מצרים היה ביום ה'
וכשמתחילין לספור נ' יום ממחרת דהיינו
מיום ו' ואילך כלו מ"ט יום ביום ה' וא"כ
יום נ' הוא ביום ו' ולכ"ע מתן תורה היה
ביום השבת שהוא יום נ"א וא"כ היא גופיה
קשיא,

אלא ודאי כיון שמתן תורה היה בחוץ לארץ
ובחול"ל עושין יו"ט של גלויות דהיינו שעושין
שני ימים טובים ויום שני הוא ביום נ"א
והסכימה דעתו ית' ליתן תורה ולחוג ביו"ט
של גלויות, ויש

להבין דברי המג"א שכתב, שבא רק **לרמוז**
לנו יו"ט שני של גלויות, והלא לדברי הרמ"ע
הם **טעם כעיקר**,

* * * * *

יש לבאר היטב דברי הבאר היטב

כתב הבאר היטב (או"ח - סימן תצ"ד ד"ה
שבועות) עיין מגן אברהם, במ"ש דלכ"ע נתנה
התורה ביום נ"א לספירה למה קבע הש"י חג
השבועות לדורות ביום חמשים לספירה ע"ש,

ומהרש"א בחידושי אגדות (עבודה זרה ג' ע"א
בסוגיא שמים וארץ נוגעין בעדותן), הקשה ג"כ
קושיא זו ומתרץ שם דכוונת הש"י בזה
להורות **דיראת חטא קודם לחכמה במעלה**
ובזמן ע"ש.

ועפ"ז אמרתי דזהו כוונת רב יוסף (פסחים
פ"ח ע"ב) דביומא דעצרתא עבדי ליה עגלא
תלתא אמר אי לאו האי יומא דקא גרים
כמה יוסף איכא בשוקא עכ"ל,

עיין בפסחים פרק אלו דברים (ס"ח ע"ב),
דראוי לדקדק בו טובא. חדא מאי האי
לישנא דקאמר אי לאו האי יומא דקא גרים,
דמשמע דיומא קא גרים. הוי ליה למימר אי
לאו מתן תורה.

ועוד אי לאו מתן תורה הוי מחזיר העולם
לתהו ובהו, כדאמרינן התנה הקב"ה עם
מעשה בראשית אם מקבלין ישראל את
התורה מוטב ואם לאו הריני מחזירן לתהו
ובהו.

והתורה ניתנה בשבת, כבר ת"י **העשרה**
מאמרות, דבא **לרמוז** לנו יו"ט שני של
גלויות, ואפשר דהיינו דקאמר יום א' הוסיף
משה מדעתו ואין כאן מקומו, **ע"כ במגן**
אברהם,

כתב הרמ"ע מפאנו (שנת ש"ח ש"פ) בספר
עשרה מאמרות (מאמר חקור דין - חלק ב פרק
טו), אחר שביאר ביאור ראשון **ותן חלקנו**
בתורתך, שיתקבל חלקנו כלומר חידושינו
בתורה בשמי מרום,

הוסיף לפרש פירוש נוסף **לתן חלקנו**, כלומר,
החלק שחידשו בתורה כגון יום אחד הוסיף
משה מדעתו, שתסכים על ידו, וז"ל, טעמו
וראו דבדידן תליא מלתא לחייב אותנו על
הזהירות והזריזות במצות כפי כחנו והיינו
חלקנו בתורתך,

כי אמנם חג ה' לנו ביום מתן תורתנו מקרא
קדש לסוף חמשים יום אחר הפסח, ופסח
מצרים בחמשי בשבת היה (שבת פ"ז),
ולכוליה עלמא בשבת ניתנה תורה (שם פו)
שהוא לסוף חמשים ואחד יום, **והיא גופא**
קשיא.

אלא ודאי, כיון שמתן תורה היה בחוץ לארץ
ה' חפץ למען צדקו ליתן חלקנו בתורתו, שכן
הסכימה דעת עליון לחוג בעצמו ובכבודו
ביום טוב של גלויות שהוסיף משה מדעתו
כדברי רבי יוסי, כי שם ערבים עליו דברי
דודים המה היוצרים עת לעשות לה' לפיכך
הפרו תורתו כתלוונות הנביא ישעיהו (כ"ו כ"ג)
"לבד בך נזכיר שמך" שדרשה בר יוחאי (זהר
שמות ט) על הסוד הזה,

בשום מקום לא נקרא חג שבועות יום מתן תורתינו

והוסיף הרמ"ע ומשום הא לא אישתמיט
קרא בשום דוכתא למימר, **שחג השבועות**
הוא יום מתן תורה, ואין צורך למה
שנתחבטו בו האחרונים, ואם מעקרא
הוראת שעה היתה מן השמים כדברי סתם
תנא בברייתא שם בפרק רבי עקיבא, אשרי
האב שמקלסין אותו כמדבר על אוזן שומעת,
ברוך שבחר בהם ובמשנתם, **עכ"ל הרמ"ע**
מפאנו בספר עשרה מאמרות,

ופירש דבריו בפירוש מגיני שלמה למורנו
ורבנו הגאון הגדול יהושע ב"ר יוסף אב"ד
קראקא מחבר ספר מגיני שלמה על הש"ס
ושו"ת פני יהושע,

הא' היראה הטבעית ירא מעונש הפורעניות והוא דומה לכלי קטן. והב' יראה שכלית ירא

מדבר הגדול ונורא כמ"ש ויירא ויאמר מה נורא וגו' והוא יראה שלימה דומה לכלי גדול והשתא אגופיה דקרא כי אם ליראה ודאי דהוי ידע לפרש דהיינו יראת עונש דהיא יראה טבעית ומלתא זוטרתי היא במעלה,

אבל רבי חנינא דקאמר הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים משמע ליה טפי דהיינו יראה השכלית דאינה בידי שמים כי היא תלויה בבחירה **אבל יראה הטבעית היא קצת בידי**

שמים ליראו בעונש אחרים כמ"ש ביבמות (סג.) אין פורענות בא לעולם אלא בשביל ישראל ליראם כדי שיחזרו בתשובה, עכ"ל המהרש"א. מבואר בדבריו שיראת הרוממות הוא בידי אדם, אך יראת העונש הוא קצת בידי שמים

* * * * *

השם עצרת מבואר בקדושת לוי ע"ד הרמב"ן

כתב הרמב"ן בביאור לא תשא שמא שוא (האמונה והבטחון לרמב"ן פרק יט) **ודע**, כי כל זמן שאדם מחשב בתוך לבו שמו של הקדוש ברוך הוא או אחד מנפלאותיו, יש לפניו התעוררות כפי מחשבת מעלת החושב, וזה שאמר הכתוב (שמות כ' כ"ד) "בכל המקום אשר אזכיר את שמי" וגו', וכשהתעוררות ההיא מתעורר על דבר ריק במה יברכהו, והוא ראוי אל ההפך מהברכה.

וקרוב לענין זה מה שאמר הכתוב (שיר השירים ב' ז') "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ". ואם לא היה כח באדם לעורר הדברים לא היה משביעם שלא לעשות.

ופי' עד שתחפץ, עד שתצא מן הכח אל הפועל, כלומר לא תעירו עצמכם, שכן מצינו לשון עוררות בדוד אף על פי שהוא מבנין הפעיל, כמו העירה והקיצה למשפטי (תהלים לה כג) לא התעוררות האהבה עד שיהיה שם הדבר הראוי שיהיה התעוררות בזה על ידו. זהו עד שתחפץ, שתעשה חפץ על ידי הסבה ההיא, מלשון רז"ל לאנקוטי חפצא בידיה (שבועות לח, ב: וצריך לאתפושי חפצא בידיה, כלומר כלי. והרבה כמו זה בלשון גמרא).

ועוד אחרי שהיה רב יוסף עניו מכל אדם כדאמרינן בסוף סוטה משמת רבי בטלה

עונה א"ל רב יוסף **לא תיתני עונה דאיכא אנא** ע"ש. וכאן התפאר דמחמת נתינת התורה הוא עדיף משאר אינשי **ואין זה מגדר עונה**.

וכתב הבאר היטיב לבאר, לפי מה שכתבתי היה כוונתו כך במה דאמר אי לאו האי יומא וכו', דידוע מה שאמרו חז"ל עונה מביאה לידי יראת חטא. וא"כ ר"י היה המעלה שהיה עניו, והיה ג"כ המעלה שיראת חטאו קודם לחכמתו. וזהו שאמר ביומא דעצרתא ר"ל ביום חמשים עביד ליה עגלא תלתא, ואמר אי לאו האי יומא דקא גרים ר"ל אי לא היה יומא דעצרתא **בהאי יומא** (כלומר ביום החמישים) אלא ביום נ"א לספירה, לא היה מוכח דיראת חטא קודם לחכמה במעלה ובזמן ולא היה מעלה שלי כלום וכמה יוסף איכא בשוקא.

אבל השתא דיומא דעצרתא הוא ביום חמשים ונתינת התורה היה ביום נ"א קשה הקושיא וצריך לתרץ כמ"ש המהרש"א ודו"ק. עכ"ל הבאר היטב,

יש לעיין בדברי הבאר היטב, בהביאו את דברי המהרש"א, מבואר היטיב קושיותיו הראשונים, שאין הכונה אי לאו האי יומא, שלא היתה תורה ניתנת כלל, אלא הכונה, שלא היתה ניתנת ביום זה שהוא נ"א, שהוקדם לו עניין יראת חטא,

אבל אינו מובן לי, כיצד מתורץ קושיתו השלישית שהקשה שאין זה מגדר עונה לומר שהוא עדיף משאר אינשי, וכי במה שאמר שיראת חטאו קודמת לחכמתו, לא קשה איך אמר שהוא עדיף משאר אינשי, אדרבה יש כאן התפארות של חכמה וגם של יראת חטא,

יש לבאר הבאר היטיב עפ"י דרכו של המהרש"א

לפי שהבאר היטב ביקש לתרץ את קושיתו ע"ד המהרש"א, יש לומר שגם הקושיא השלישית איך מתפאר, מבוארת ע"ד המהרש"א, **שכתב שיראת חטא הוא קצת בידי שמים**, ואין כאן התפארות לפי שהוא

וכ"כ המהרש"א (ברכות ל"ג ע"ב) בביאור הכל בידי שמים וכו', ונראה ע"פ מ"ש כי היראה נחלקת לשני מינים.

ביאור הקדושת לוי השם עצרת ע"ד הרמב"ן

כתב הקדושת לוי (ספר במדבר לשבועות אופן הגי'), על פי דברי הרמב"ן (סי' האמונה והבטחון פ"י"ט) שפירש על פסוק (שיר השירים ח, ד) "מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ", ופירש כשמגיע לאדם איזה התעוררות של יראה ואהבה להבורא ברוך הוא אזי תיכף ומיד יראה לעשות לה כלי, היינו שיעשה תיכף איזה מצוה, דהיינו שיתן צדקה או ישב תיכף ללמוד וכדומה. כי ידוע שהתעוררות הבאה אל האדם בפתע פתאום הוא אור הנשפע עליו מלמעלה, ונקרא בחינת נשמה,

אזי צריך האדם להלבישה בגוף, בכדי שיהיה לה חיזוק ובסיס שלא יהיה מוטה חס ושלוש, כידוע למביני מדע. וזה פירוש הפסוק מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ', כי 'חפץ' הוא מלשון כלי, דהיינו ההתעוררות ההוא שבא אל האדם צריך תיכף ומיד כלי, וזהו 'עד שתחפץ', עכ"ל הרמב"ן אף שאין זה לשונו ממש.

והנה בשעת מתן תורה שהיה בוודאי לישראל אז התעוררות גדולה, ולא היה להם עדיין שום מצוה לעשות להתעוררות כלי, מוכרח לומר שהיו מקיימים מצות הגבלה שהזהיר משה רבינו עליו השלום שלא ליגע בהר (שמות יט, יב) והם היו נעצרים מליגע, וממצוה הזה היו עושים כלי להתעוררות, ועל שם זה נקרא בשם 'עצרת', עכ"ל הקדושת לוי.

קושיא וביאור בדברי הקדושת לוי

יש לעיין על הדבר, הקדושת לוי מביא מדברי הרמב"ן שתחפץ הוא חפץ, והוא מלשון רז"ל לאנקוטי חפצא בידיה (שבועות ל' ע"ב) וצריך לאתפושי חפצא בידיה, כלומר כלי. והרבה כמו זה בלשון גמרא, ע"כ,

ומכך מבאר הקדושת לוי, שהחפץ שעשו בניי הוא מצוות הגבלה, אך יש לעיין, אם דבר שאין בו עשייה, שהוא השמר לך מעלות בהר, האם ניתן לקרוא לזה בשם חפץ או כלי, וחז"ל אמרו "לאנקוטי חפצא בידיה" והשמר לך מעלות בהר הוא הרי מצוה שלילית, ואיך יקרא בשם חפץ,

ביאור הענין ע"ד דברי השפת אמתשאינו מובא בספרי השפת אמת

כתב בכלי חמדה (הוצאת פיעטרקוב, פרשת בשלח, דף צ"ז), בדברי המדרש דזרח מהר שער, והופיע מהר פארן, שהחזיר הקב"ה על כל אומה ולשון שיקבלו את התורה, וכשבא לבני עשיו, שאלו מה כתוב בה, ואמר לא תרצח, אמרו או"ה לא בעינא וכו', אמנם ישראל קיבלו את התורה ברצון,

והקשה כבוד אדמו"ר הגאון הקדוש זצוקלה"ה מגור, (השפת אמת) דילמא מ"ה קבלו ישראל את התוה"ק, מפני שאין בתוה"ק דבר נגד הטבע של ישראל לכן קבלו אותה, ואה"נ אם הי' דבר המתנגד לטבע שלהם לא היו מקבלים את התורה,

והשיב, דלכן צוה הקב"ה קודם קבלת התורה מצות הגבלה, להגביל את ההר סביב

לבל יהרסו לעלות, והי' מעלות (דרגות לכל אחד) בזה, ומטבע של ישראל לחקור כל דבר אחר שורשו, ולהתבונן בכל דבר עד כמה שיכול,

ובזה שצוה להם הקב"ה מצות הגבלה ונתן תחומין לכל או"ה היכן מקום עמידתן, בזה צוה להם דבר אשר הוא נגד טבען של ישראל, ואעפ"כ אמרו נעשה ונשמע, וזה שבחן של ישראל, ודפח"ח, ע"ד"ז **אמרתי לבאר**, כי עמידתן במקום במצוות הגבלה, הוא הכלי שפירש הקדושת לוי כי מצוות ההגבלה הוא החפץ.

ביאור העניין ע"ד הפסוק בקשקהלת למצא דברי חפץ

כתיב (קהלת פרק י"ב י) "בקש קהלת למצא דברי חפץ" "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם"

מבואר, כי כפל הלשון את האלוקים ירא, ואת מצוותיו שמור, הם שתי דברים, הא' את האלוקים ירא, להשמר לא לעשות מה שאסור, ואת מצוותיו שמור זה לעשות מה שצריך לעשות,

ע"ד"ז חשבתי לבאר, כי בהגדרת דברי חפץ יש גם ההוראה להישמר מלא לעשות מה שהורונו לא לעשות והוא גם בהגדרת דברי חפץ

ביאור השם עצרת בדרך צחות

איתא בגמרא (קידושין כ"ב ע"ב) רבן יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא הזה כמין חומר: מה נשתנה און מכל אברים שבגוף? אמר הקדוש ברוך הוא: **און ששמעה קולי על הר סיני** בשעה שאמרתי (פרשת בהר ויקרא כ"ה נ"ה) "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם" ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, **תרצע**.

אפשר לפרש, שהרי לא שמעו את קולו של הקב"ה, רק בשתי דברות הראשונות, א"כ מהו און ששמעה קולי כי לי וגוי, לפיכך יש לפרש הכוונה און ששומעת **לקולי לקיים את התורה**,

וזה שאינו מקיים וקונה אדון לעצמו, און **תרצע**, אבל מי ששומע בקולו, יש לו ההיפך **מתרצע** שזהו **עצרת**, ולכן נקרא **עצרת**,

* * * * *

אדם הראשון בכה כי חשש שמא גרם שלא יקבלו את התורה

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א), אמר הקדוש ברוך הוא, **הביאו לפני עומר בפסח**, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות, אמר הקדוש ברוך הוא, **הביאו לפני שתי הלחם בעצרת**, כדי שיתברכו לכם פירות האילן. אמר הקדוש ברוך הוא, **נסכו לפני מים בחג**, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, ע"כ,

כתב המהרש"א (ראש השנה ט"ז ע"א ד"ה הביאו עומר), חשיב כאן **שלושה דברים** שהם חיי שלושה **נפשות שבעולם**, **שהם**, **נפש הצומח**, **נפש הבהמה**, **ונפש האדם**,

כי המים בחג הם חיי **נפש הצומח**, והעומר של **שעורים** הוא חיי **נפש הבהמה** כדאמרין פ"ק דפסחים (דף ג') **שעורים** נעשו יפות א"ל צא ובשר **לחמורים**. ובמס' סוטה (ט"ו) אמרין תביא מנחת **שעורים** שהוא מאכל **בהמה**, ו**שתי הלחם של חטין היו**, והוא חיי נפש **האדם** כמ"ש רש"י בשמעתין, ואני שמעתי דרבי יהודה לטעמיה, דהא אזלא כמאן דאמר בסנהדרין (דף ע, ע"ב) עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה, וע"ש בחדושנו,

והוא **מבואר**, שאמר הכתוב (דברים פרק ט"ז ט"ו) "שבעה שבעת תספר לך מהחל **חרמש בקמה** תחל לספר שבעה שבעות, ועשית חג שבועות לה' אלקיך" שהוא קציר **שעורים**, תחל לספור **שבעה שבועות** שהוא יום קציר **חטים** שהם ב' הלחם,

הכונה בו, כי בצאתם ממצרים שנקראו חמורים, והיו ישראל גם כן בלא מצות לא היו ראויים רק למאכל **בהמה** שהן **שעורים** כמ"ש צא ובשר לחמורים,

עד ספירת שבעה שבועות ע"ש הכתוב (משלי ב' ד') "אם תבקשנה ככסף

וכמ"ט **מונים** תחפשנה, וגוי **ודעת אלקים תמצא**" שהוכנו אז **לדעה** שמביא מאכל **חטים** שאז קבלו התורה, וע"כ מביא ב' הלחם מחטים שמביא **הדעת** כדאמרין בפ' בן סורר (סנהדרין ע' ע"ב),

וע"כ אמרו בפ' מי שמת (ב"ב קמ"ז ע"א) **יו"ט של עצרת ברור זרעו חטין** (עיי"ש במהרש"א ביאור נאה), וע"כ אמר מהחל **חרמש בקמה** שהוא קציר **שעורים** מאכל **בהמה**, תספור נ' יום עד הבאת ב' הלחם **שבאה מן החטין לקבל דעה**, ו**חכמת התורה**, **עכ"ל המהרש"א**,

מבואר, כי ללא תורה ודעת היו בני ישראל כעם הדומה לחמור, והיו ראויים למאכל כחמור, ורק כשהגיעו למתן תורה וקבלו הדעת היו ראויין למאכל חטים, שמביא דעת,

על מה בכה אדם הראשון

איתא בגמרא, (פסחים קי"ח ע"א), אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאדם, **וקוץ ודרדר תצמיח לך**, זלגו עיניו **דמעות**, אמר לפניו, רבונו של עולם אני וחמורי נאכל באבוס

אחד, כיון שאמר לו **בזעת אפך תאכל לחם** נתקררה דעתו, ע"כ,

כתב המהרש"א, (פסחים קי"ח ע"א ד"ה, זלגו עיניו דמעות), שהיה סבור, כיון שמאכלו שוה כחמור ישתווה גם בדעתו כחמור, כי המזונות עם החמור יולידו טבע חמורי, ולא נתקררה דעתו עד שאמר לו שיאכל לחם, **כי טעם הדגן מביא לאדם דעת** שע"ז אמרו

אקבר כה יעשה ה' לי וכה יסיף **כי המות יפריד ביני ובינך**,

בעקידת יצחק (רות פרק א פסוק ט"ז), כתב, **ותאמר רות**, עתה ביארה מה שאמרה ראשונה, (רות א' י'), **"כי אתך נשוב לעמך"**, לא אל בחינתה לבד, (כלומר שתבוא איתה), אך יהיה הרצון במאמר **איתך**, לומר באשר תלכי אלך, ובאשר תלוני אליו, עיקר הכונה הוא מאמר **לעמך**, כי עמך עמי ואלוקיך אלוקי, ובדת אשר תמותי אמות ובמשפטה אקבר, סוף דבר היתה כונתה אל **העם**, לא אל מאמר **אתך** כמו שחשבה, אדרבה כה יעשה ה' לי וכה יסיף, **כי המות יפריד ביני ובינך**,

ההיפרדות במוות מוכיח על חכמתה העצומה

כי לדעתי כותב העקידה, **חכמה עצומה דברה**, במה שלא אמרה כי המות לא יפריד ביני ובינך לשון שולל, כי אם לשון מחייב,

"כי המות יפריד ביני ובינך", והכוונה, כי על דרך האמת האנשים אשר אין להם דת אלקית, ודאי אין המות היא המפרדת ביניהם כי מקרה אחד לכל, כי כולם הם מתים בחייהם **ובמותם לא יפרדו** כי מותרם מן הבהמה אין,

אמנם הצדיקים בעלי ברית אלקינו המקוים לנפשותם התעצמות נבדל במעשה ובעיון, כמו שאמרנו היטב אצל **"ויפח באפיו נשמת חיים"** (בראשית ב' ז') שער ששי מספר העקידה,

הנה הם כמו שאי אפשר שלא יהיו נבדלים במעלותם בחייהם, וכמו שאמר בשרידים מכילתא דרשב"י פי יתרו י"ט כ"ד, משה מחיצה בפני עצמו אהרן מחיצה בפני עצמו, כן בהכרח **המות יפריד ביניהם** להיות כל אי במעלתו במדרגתו מתחלפת במין ממדרגת חברו כענין רבוי הנבדלים,

וכמו שאמרו זכרונו לברכה (בי"ב ע"ה ע"א) **אין לך צדיק וצדיק שאינו נכוה מחופתו של חברו**,

ובמדרש (רות רבה ג' ד') רבי חייא ורבי שמעון בן חלפתא הוו יתבי ועסקי באורייתא בערובתא דפסחא, עד אמרם ז"ל **כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו** והודו לו,

והנה אם כן בדברים אלה, קבלה על עצמה עול מלכות שמים שלמה **בחכמה ובתבונה**,

בסוכה בקטן יוסיף דעת יוסיף גוי כדמפורש שם: ע"כ,

כי חשש שמא לא יקבלו התורה

מבואר, כי אדם הראשון חשש שמא גרם חטאו, והוא יישאר במאכלו מאכל בהמה, ולא יגיע למאכל אדם שהם חיטים, כמבואר, שקודם מתן תורה היה מאכלם כבהמה, ורק כאשר הגיעו למאכל חיטים, קיבלו הדעת וניתנה תורה, ולכן זלגו עיניו דמעות, **כי חשש שמא לא יקבלו התורה בגלל חטאו**, כיוון שנאמר לו בזעת אפיך **תאכל לחם** כלומר שיגיע למאכל חיטים, שיוכלו לקבל את התורה נתקררה דעתו,

* * * * *

ביאור ענין ישיבת רות עם נערות

בועז עד כלות קציר חטים ע"ד

המהרש"א

כתיב (רות פרק א פסוק כב), **"ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה השבה משדי מואב והמה באו בית לחם בתחלת קציר שערים"**,

כתיב (רות פרק ב' כג) **"ותדבק בנערות בעז ללקט עד כלות קציר השערים וקציר החטים"**,

ע"ד המהרש"א דלעיל, **מבואר כמין חומר**, מה שאמר **הכתוב**, **"והמה באו בית לחם בתחלת קציר שערים"**, **"ותדבק בנערות בעז ללקט עד כלות קציר השערים וקציר החטים"**,

ופירושו שבאה משדי מואב, בבחינת **שעורים** ללא דעת, וישבה שם **ללמוד דעת** עד כלות קציר **חיטים** שהוכנה אז **לדעה** שמביא מאכל **חטים**, **כנ"ל**

* * * * *

חכמתה של רות במ"ש המות יפריד

בינך וביני וביאור ובמותם לא נפרדו

כתיב (רות פרק א פסוק ט"ז), **"ותאמר רות אל תפגעני בי לעזבך לשוב מאחרייך, כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תלני אליו עמך עמי ואלקייך אלקיי"**, **"באשר תמותי אמות ושם**

י"ל כי חכמתה של רות היתה שהוציאה עצמה מכלל עני

כתיב (רות פרק ב' ה') "ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת",

כתב רש"י למי הנערה הזאת - וכי דרכו של בועז לשאול בנשים אלא דברי צניעות וחכמה ראה בה,

איתא בגמרא (שבת קי"ג ע"ב), "ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת", וכי דרכו של בועז לשאול בנערה, אמר רבי אלעזר, **דבר חכמה ראה בה**, שני שבלין לקטה שלשה שבלין אינה לקטה, וברש"י,

דהכי היא מתניתין (פאה פרק ששי משנה ה) שני שבלים לקט, שלשה אינו לקט,

במתניתא תנא, דבר צניעות ראה בה,

מהי החכמה קושיית המהרש"א וביאורו

כתב המהרש"א (שבת קי"ג ע"ב ד"ה דבר חכמה), הרי כך הוא הדין לבית הלל, שניים לקט, שלושה אינם לקט, **ומאי דבר חכמה** ראה בה,

ונראה לפרש, מכיוון ורות היתה גם גיורת גם ענייה וגם אלמנה, היתה ראויה ליטול גם שלושה שיבלים,

ודבר חכמה היה בה, שלא תהיה נחשבת לג' המדוכים האלה, וע"כ לא נטלה רק שנים לקט כשאר סתם בני אדם, **עכ"ל המהרש"א**,

ביאור נוסף בחכמתה של רות

אפשר לבאר עוד, דרש"י פירש על הפסוק (רות פרק ב' ה') "ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת", וכך **דברי צניעות וחכמה יחד**, שכתב, דברי צניעות וחכמה ראה בה,

לפי"ז אמרתי לתרץ את קושיית המהרש"א, שהקשה, הרי כך הוא הדין לבית הלל, שניים לקט, שלושה אינם לקט, **ומאי דבר חכמה** ראה בה,

אפשר לומר, כי החכמה של רות היתה לנהוג בצניעות, כלומר, שבכך שהיתה נוהגת

ולזה נאמר "ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל", יראה, ותרא שהיא מתאמצת **בחכמתה ובטענותיה יותר ממה ששיערה ממנה, ותחדל, עכ"ל העקידה**, **ואיתא בגמרא**, (בבא מציעא דף פג עמוד ב), אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו, ע"כ,

בירור במה שאמר הכתוב ובמותם לא נפרד עפ"י הנ"ל יש לעיין במה שאמר הכתוב, (שמואל ב פרק א פסוק כג), "שאל ויהונתן הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו" **וצ"ל כפירוש הרד"ק**, שפירש לא נפרדו, שלא נפרדו מעם ה'.

ביאור האלשיך הק' בכתובים "בחייהם ובמותם לא נפרדו" כי המות יפריד ביני ובינך", **כתב האלשיך** (על שמואל ב פרק א פסוק כג), כי הנה שאל ויהונתן הנאהבים לשמים והנעימים לבריות, **רצה הקדוש ברוך הוא יתאחדו במחיצה אחת כאחת לעולם הבא**. ושמה תאמר כי אילו זכו לא היו מתים כאחת, שתראה מות של אכזריות, לזה אמר אדרבה מחמת חיבתם היה, וזהו **בחייהם ובמותם לא נפרדו**, והוא מעין מאמרנו על רות עם נעמי שאמרה (רות א יז) **"כי המות יפריד ביני ובינך"**,

כי ידענו מחכמי האמת כי נפש הגר נעשה מלבוש לנפש צדיק, בעלותו אל המנוחה העליונה, ועל דרך זה תהיה נפש גיורת מלבוש אל נפש צדקת,

כי כה יעשה לי אלקים כמאמרך, וכה יוסיף, כי עמך אהיה **בעולם הזה ובעולם הבא**, כי רק המות בלבד הוא שיפריד ביני ובינך, **כי לא יהיה מפריד רק המות**, כי מיום מות הראשונה משנינו עד מות השנית נפרד, אך לא אחר היות שנינו שמה **כי אז נעמדה יחד** :

ובזה נבא אל ביאור הענין "ויקנן דוד את הקינה הזאת על שאול ועל יהונתן בנו", אמר דוד הנה רצה יתברך יהיו יחד **שאל ויהונתן בעולם הזה ובעולם הבא**, ולא בלבד שמחיצתן אחת, כי אם שגם לא יתפרדו **מיום מות זה עד יום מות זה**, כי אם שגם המות לא יפריד, כי ימותו כאחת, באופן שבחייהם ובמותם לא נפרדו, **עכ"ל האלשיך**.

ואם היו נשארים במדריגה זו היו יכולים לדבק בבורא יתברך שמו בכל עת ובכל רגע אף בלא נתינת התורה כי היו משיגים

בשכלם הזך כל המצות כמו אברהם אבינו ע"ה,

אך לפי שראה הקב"ה שלא יעמדו במדרגה זו וגם לאו כל מוחא סביל דא שיוכל לבא למדריגה זו, לזה נתן לנו תורה הקדושה כדי שידע כל אדם את הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה האדם וחי בהם,

וזהו שאמר רב יוסף דרך ענוה בשלמא אי הייתי במדריגה זו להשיג התורה מפאת שכלי ע"י התפשטות הגשמיות ולא הייתי צריך לזה היום שנתנה בו תורה, לא הייתי צריך לשמוח כ"כ הרבה בזה היום נתינת התורה,

אבל האמת היא אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא, פ"י דמשום שקבלתי התורה שנתנה ביום זה משום הכי ליכא כוונתי בשוקא, אבל בלא נתינת התורה אז הייתי גם כן כמו כמה יוסף דאיכא בשוקא, שלא הייתי משיג התורה מעצמי ומדעתי, וא"כ כיון דזה היום עשה ה' לי שאוכל לבוא למדריגה זו ע"כ נגילה ונשמחה בו

וזהו שאמר חדאי נפשאי והגם לגודל מעלת תהלת צדקת רב יוסף בודאי היה תמיד בהתפשטות הגשמיות להשיג התורה, אפס לגודל ענוותנותו השפיל עצמו, ע"כ בענף יוסף בשם רבי לוי יצחק מברדיצ'וב,

מבואר, כי גם שאמר רב יוסף אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא, הרי זה בדרך ענוה, שאמר, אילו זכיתי למדריגה כאברהם אבינו לדעת התורה מבלי שנתנה הקב"ה היה זה משלי, אך כיון שאין בי דרגה זו, הרי אין זה משלי,

* * * * *

ביאור בדברי רב יוסף שאמר דאיכא אנא ע"ד אנא נפשי כתבית יהבית

איתא בגמרא (סוטה מ"ט ע"ב) משמת רבי, בטלה ענוה, אמר ליה רב יוסף לתנא, לא תיתני ענוה דאיכא אנא. והקשו, איך היה מתפאר בענוה שבו,

בצניעות מבלי להצטרך למותרות היתה שמחה בחלקה,

ובכך קיימה רות בעצמה הא דשנינו, (אבית פרק ד' משנה א') איזהו עשיר השמח בחלקו,

אמרה רות, מכיון והשמח בחלקו הוא עשיר, א"כ אין לה דין עני, ומכיון ואין לה דין ענייה, נשאר לה הזכות ללקוט רק בגלל גיורת ואלמנה, ולכן שתיים לקטה שלש לא לקטה,

וזו היתה חכמה יתירה, שע"י חכמה יתירה שהיתה בה, הוציאה את עצמה מכלל עני.

* * * * *

ענותנותו של רב יוסף שאמר כמה יוסף איכא בשוקא ביאור מוהר"ר לוי יצחק מברדיצ'וב

איתא בגמרא (פסחים ס"ח ע"ב) רב יוסף ביומא דעצרתא אמר, עבדי לי עגלא תלתא אמר, אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא,

בענף יוסף על עין יעקב (פסחים דף סח עמוד ב ד"ה אמר אי לאו האי יומא) כתב, (מהגאון וחסיד מוהר"ר לוי יצחק מברדיצ'וב), ולכאורה אינו מובן, דבודאי מדת רב יוסף היה שלא להתפאר עצמו,

אברהם אבינו ע"ה השיג כל המצות מפאת שכלו

אך יבואר דמצינו באברהם אבינו ע"ה שהשיג כל המצות מפאת שכלו כמו שאחז"ל קיים א"א כל התורה עד שלא נתנה, והיה זה מחמת שהיה מתחזק ומתגבר א"ע נגד היצה"ר והיה מזדכך החומר שלו עד שבא להתפשטות הגשמיות והיה דבוק בהשי"ת דביקות עצמית עד שהשיג כל המצות,

וכן פירשו המפרשים באגדה, אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, שמבואר בזהוה הקדוש, ובמדרש, שבעת עמדם לפני הר סיני היו כל כך בהזדככות החומר כמו אדה"ר קודם החטא וכמלאכי השרת,

ביאור הענין ע"ד אנה נפשי כתיבת יהבית

איתא בגמרא (שבת ק"ה ע"א) מנין ללשון נוטריקון מן התורה רבי יוחנן אמר, **אנכ"י** נוטריקון, **א'נא נ'פשי כ'תיבת י'הבית**, ע"כ,

עפ"י ביאורו הנפלא של הבארדיצ'בער, שענותנותו של רב יוסף היתה במה שהיה צריך לקבל את התורה, יש לפרש דברי רב יוסף שאמר, **לא תיתני עונה דאיכא "אנא" כונתו דאיכא, א'נא נ'פשי כ'תיבת י'הבית**, שהוא קבלת התורה.

* * * * *

ענפי אילן בביהכ"נ בשבועות הוא להינצל ממלאך המוות

איתא במגן אברהם (או"ח סימן תצ"ד ס"ק ה'), נוהגין להעמיד אילנות בבה"כ ובבתים, ונ"ל הטעם שיזכירו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם, ע"כ,

איתא בגמרא (שבת ל"ג ע"א), מאי דכתיב (תהלים ל"ט ה') "הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני",

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, "הודיעני ה' קצי", אמר לו, גזרה היא מלפני שאין מודיעין קיצו של בשר ודם, "ומדת ימי מה היא", גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם, "ואדעה מה חדל אני", אמר לו בשבת תמות, אמות באחד בשבת, אמר לו, כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא, אמות בערב שבת, אמר לו, "כי טוב יום בחצריך מאלף" (תהליפ פ"ד י"א), טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח,

כל יומא דשבתא הוה יתיב וגריס כולי יומא, ההוא יומא דבעי למינח נפשיה, קם מלאך המות קמיה ולא יכול ליה, דלא הוה פסק פומיה מגירסא,

אמר מאי אעביד ליה, הוה ליה בוסתנא אחורי ביתיה, אתא מלאך המות סליק ובחיש באילני, (מנענע המלאך באילנות להשמיע קול תימה, רש"י), נפק למיחזי, הוה סליק בדרגא, איפחית דרגא מתותיה, אישתיק ונח נפשיה,

מבואר, דע"י נענוע ענפי האילן פסק פומיה מגירסא, לפי"ז אפשר לומר, דנוהגין להעמיד אילנות בבה"כ ובבתים, ומלקטים ענפי האילן בשבועות ומביאים אותם לביהמ"ד, לרמז שלא יוכל מלאך המות לנענע הענפים ולגרום להפסיק פומא מגירסא. כמו שעשה כבר ביום הזה אצל דוד המלך.

* * * * *

למה השווה דהע"ה את התורה לדבר שיש לו ערך כספי

כתיב (תהלים קי"ט ע"ב), "טוב לי תורת פיך, מאלפי זהב וכסף",

איך ניתן להשוות את התורה לערך כספי

כתיב (משלי ג' ט"ו) "יקרה היא מפנינים, וכל חפצך, לא ישוו בה", כלומר, שאין להשוות שום דבר לערך התורה,

כתיב, (איוב כ"ח ט"ז), "לא תסולה בכתם אופיר בשוהם יקר וספיר, לא יערכנה זהב וזכוכית, ותמורתה כלי פז",

ואיך השווה דהע"ה את ערך התורה לערך כסף ושוה כסף, שאמר "טוב לי תורת פיך, מאלפי זהב וכסף", ואפשר לבאר כדלקמן,

ביאור הדבר שאמרו ישראל לדידי שוה לי

מן הדין אפשר לקדש בכסף ובשווה כסף, ולדעת האומרים שקידש הקב"ה את ישראל על ידי נתנת התורה, והיא כסף הקידושין. יש לברר אם יש בתורה שוה כסף, שכן מצינו, שחזר הקב"ה על כל אומות העולם לתת להם את התורה, ולא היתה אומה שרצתה לקבל, ואמרו שאין לתורה ערך אצלם,

רק בני"י אמרו מיד נעשה ונשמע, וקיבלוה, ואם כן הוי כאשה שאמרה לדידי שוה לי, שבכך הדין הוא שנקנית, כמבואר בקידושין (ח), ולפי שקיבלו עליהם ישראל ואמרו לדידי שוה לי, זכו בתורה שהיא כסף הקידושין.

מבואר לפי זה, כיון שהתורה היא כסף הקידושין של עם ישראל, ומן הדין אפשר לקדש רק בכסף ובשווה כסף, לפיכך השווה דהע"ה את התורה לערך כספי, ואמר, טוב לי תורת פיך, מאלפי זהב וכסף, שיוכל הקב"ה לקדש את עמו ישראל ע"י התורה.

* * * * *

כך יהגה בה לעיין בה הוא עצמו, שהיא נעשית תורתו במתנה, עכ"ל המהרש"א,

פירושו השונים של המהרש"א במילה ככלותו
לדברי המהרש"א בנדריים, שהמתנה היתה, שלא תשתכח, יש לפרש, ויתן אל משה ככלתו, מלשון כלי, שהתורה נתנה לו במתנה ככלי, שתהא התורה אצלו כמונח בקופסא, כהא דאיתא בגמרא (תענית ח' ע"א) ריש לקיש הוה מסדר מתניתיה ארבעין זמנין, כנגד ארבעים יום שניתנה תורה, והפירוש ככלתו, מלשון כלי,

ולדברי המהרש"א בע"ז, שגרסה עד שתהא שגורה לו בפיו, ועד שנעשית קנין בנפשו, יש לפרש, ויתן אל משה ככלותו, שלמד עד כלות נפשו, שהיה ממית עצמו עליה, וזהו ויתן אל משה, ככלתו.

* * * * *

אדם כי ימות באהל רמז למשה רבינו

איתא בגמרא, (שבת פ"ט ע"א), "עלית למרום שבית שבי, לקחת מתנות באדם", בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות, ע"כ,

כתיב (שמות ל"ג ז') "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה", ובתרגום, וקרי ליה משכן בית אולפנא, מבואר, כי תורתו של משה היתה באהל,

איתא בגמרא (ברכות ס"ג ע"ב), אמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באהל",

אפשר לרמז, כונת הכתוב, אדם, כי ימות, באהל, הוא משה רבינו,

אדם, שקיבל התורה בשכר שקראוהו אדם,

כי ימות, שהיה ממית עצמו כדלעיל,

באהל, זה משה רבינו שלמד תורתו באהל, וזהו אדם, כי ימות, באהל.

* * * * *

טעם לאכילת מאכלי חלב בשבועות

ביאור בפרושו השונים של המהרש"א בעד שניתנה לו במתנה

ביאור א' במהרש"א המתנה היתה שתקוים בידו ולא תשתכח

איתא בגמרא (נדריים ל"ח ע"א) אמר רבי יוחנן, בתחלה היה משה לומד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה, שנאמי (שמות ל"א י"ח) "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו", (כתב רש"י שמות ל"א י"ח) שנמסרה לו תורה במתנה, ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה.

כתב המהרש"א (נדריים ל"ח ע"א ד"ה בתחלה היה משה), וז"ל, לפי שא"א לדעת אנושי לקבל כל מצות התורה תוך זמן מועט כזה ארבעים יום, כפירש"י בחומש, ולהכי קאמר רבי יוחנן, שהיה לומד ומשכחה שתקפה עליו משנתו, אלא שמתנת אלקים היה לו,

שתקוים בידו ולא תשתכח, עכ"ל המהרש"א,

ביאור ב' במהרש"א המתנה היתה שנקראת על שמו

איתא בגמרא (עבודה זרה י"ט ע"א) אמר רבא, בתחילה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא, ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר (תהלים א') "בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה", ופירש"י נקראת על שמו, של אותו תלמיד שטרח בה,

כתב המהרש"א (עבודה זרה י"ט ע"א ד"ה בתחלה נקראת ע"ש הקב"ה), וז"ל, מפורש בפ"ק דקידושין (ל"ב ע"ב) דת"ח תורתו דיליה היא, דכתיב "ובתורתו יהגה" וגו' כפרש"י שם, דבתחלת הלמוד נקראת תורת ה', ומשלמדה וגרסה נקראת, תורתו,

והוא ע"פ מ"ש במסכת נדרים (לח ע"א) בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שנתנה לו במתנה, שנאמר "ויתן אל משה ככלותו" וגו', דפירושו, דבתחלת למודו היה לומד ומשכחה, עד שלמדה מרבו כל כך, עד שנעשית קנין בנפשו, והיינו במתנה דקאמר, דמקריא תורתו של ת"ח, והוא הענין שהוסיף רבא לומר, לעולם ילמד אדם תורה ואח"כ יהגה, שילמוד התורה מרבו, ועד שתהא שגורה לו בפיו אינה תורתו, עד שאחר

כתיב הכא גבנונים וכתוב התם או גבן או דק, אמר רב אשי: שמע מינה האי מאן דיהיר - בעל מום הוא. לפי"ז יש לפרש שההרים היו גבנונים ומתיהרים, ולכן לא רצו להתאחד.

אפשר לתת טעם, לכך שנהגו לאכול מאכלי חלב בשבועות, דבזמן שקיבלו בני"י את התורה, בוודאי קיבלו על עצמם, ליגריס באורייתא תדירא, ללא הפסק כלל וגם מבלי לישון,

* * * * *

טעם נאה למה ביקש רב יוסף ביום עצרת שיעשו לו עגלה משולשת

איתא בגמרא (פסחים ס"ח ע"ב), רב יוסף ביומא דעצרתא אמר, עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא, ע"כ,

ואיתא בגמרא (סוכה נ"ג ע"א) שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר,

לפי"ז אפשר, שכאשר שמע משה רבינו, שקיבלו עליהם שלא לישון כלל, היו חייבין לישון לאלתר, ולפיכך הורה להם משה רבינו, לאכול **מאכלי חלב**, כדכתיב בספר שופטים (פרק ז') ותפתח את נאוד החלב ותשקהו, וברש"י, נאד החלב - שהחלב מכביד את הגוף להיות נרדם, ולכן אכלו מאכלי חלב, כדי שישנו לאלתר.

יש לבאר, למה ביקש דוקא עגלא תלתא

איתא בגמרא (שבת י" ע"ב), לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף, יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, ע"כ,

עוד יש לומר, כל מאכל שמתקלקל לא ניתן להשתמש בו יותר, משא"כ חלב שהחמיץ ניתן לעשות ממנו גבינה ומאכלים נוספים,

וכך גם בתורה, אם אדם חלילה החמיץ, אל לו להתיימש,

קושית התוס' הרי הירידה למצרים היתה בגזירת ברית בין הבתרים

הקשו התוס', (שבת י" ע"ב), ואע"ג דבלאו הכי נגזר בברית בין הבתרים, דכתיב (בראשית ט"ו), "ועבדום וענו אותם", ומתוך, עיי"ש,

עוד יש לומר, חל"ב בגימטריא 40 רמז, להא דריש לקיש (תענית ז' ע"ב) הוה מסדר מתניתיה ארבעין זמנין כנגד ארבעים יום שניתנה תורה, ולכן אוכלים מאכל שמספרו ארבעים,

עוד יש לומר, כתיב (שיר השירים ד' י"א) "נפת תטפנה שפתותיך כלה, דבש וחלב תחת לשונך, וריח שלמתיד כריח לבנון", לומר לך, כי ביום שישראל הם ככלה, יש להם לקיים, **דבש וחלב תחת לשונך**,

המהלך של מלך מלכי המהלכים בדרך לירידה למצרים

מבואר, כי הירידה למצרים היתה בגזירת ברית בין הבתרים, ושינוי ששינה יעקב את יוסף, היה מהלך בתוך השתלשלות הירידה למצרים, כאמרם נתגלגל הדבר,

* * * * *

רב יוסף השווה עצמו ליוסף הצדיק

איתא בגמרא (סנהדרין מ"ב ע"א), קרי רב יוסף אנפשיה "ורב תבואות בכח שור", וכתבו התוספות שם, (ד"ה קרי רב יוסף אנפשיה), משום דיוסף איקרי בכור שור, כדכתיב (דברים ל"ג) בכור שורו הדר לו, עכ"ל **התוס'**, **מבואר**, שרב יוסף השווה עצמו ליוסף הצדיק,

יש לבאר למה לא נעשו ההרים אחד במריבתם על קבלת התורה

הוקשיתי, למה לא נעשו כל ההרים הר אחד כשרצו כל אחד שעליו יתן הקב"ה את התורה כפי שעשו האבנים שביקשו עלי יניח צדיק ראשו,

בברית בין הבתרים נאמר קחה לי עגלה משולשת כתיב (בראשית ט"ו ט') "ויאמר אליו קחה לי עגלה משולשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגו'ל",

והשבתי, ע"ז **הא דאיתא**, (מגילה כט ע"א), מאי דכתיב למה תרצדון הרים גבננים, יצתה בת קול ואמרה להם: למה תרצו דין עם סיני? כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני.

כתיב (תהילים צ"ג ד'), "מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ידוד", משמע כי כבודו הוא יותר מקול מים רבים, ולא כקול מים רבים,

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה ה פסקה א), מתחלת ברייתו של עולם לא היה קלוסו של הקב"ה עולה, אלא מן המים, הדא הוא דכתיב (תהלים צג) "מקולות מים רבים אדירים משברי ים", ומה היו אומרין אדיר במרום ה', ע"כ,

לפי זה מבואר, כי אין הפירוש "מקולות מים רבים", יותר מקול מים רבים, אלא הפירוש, שקילוסו עלה מתוך קולות מים רבים,

* * * * *

איך קיבלו התורה ממשה שהיה כאחד המלאכים בשמים

איתא בגמרא (חולין קל"ט ע"ב), משה מן התורה מנין, "בשגם הוא בשר",

כתב רש"י בשגם, בגימטריא כמו משה, עכ"ל,

כתב המהרש"א (חולין קל"ט ע"ב) משה מן התורה מנין, דלפי הנראה, היה לבעל דין לחלוק ולומר, שאלו שמות המיוחדים להם אינם עיקר מן התורה בהם, כי השם **משה**, בת פרעה נתנה לו, והוא לשון מצרי כדעת המפרשים,

וע"כ אמר במשה, מנין שהוא שם המיוחד לו לעיקר מן התורה, שנאמר "בשגם הוא בשר", שקודם שנקרא כך ע"י בת פרעה, קראו התורה אותו בשם זה, על שם שהוא הוציא ומשה את ישראל מן הים, עד"ה ימשיני ממים רבים, וע"כ נקרא משה ולא נמשה או משוי והוא מבואר, **ע"כ פירוש המהרש"א**,

בספר בניהו בן יהודע (חולין קל"ט ע"ב), מבאר, משה מן התורה מנין. נ"ל בס"ד הכונה, בתורה כתוב שבשם זה קראתו בתיה אחר שגמלתו אמו והביאתו אצלה, וקראתו משה על שם המקרה שקרה לו, ומנין לנו ראייה מן התורה, שזה השם גזור לו מן השמים, דלכן נעשה שם זה עיקר יותר

ביאור במה שאמר כמה יוסף איכא בשוקא
לפי זה אפשר לפרש כמין חומר, את מה שביקש רב יוסף **עגלה משולשת**, לפי שרב יוסף, השווה עצמו ליוסף הצדיק כדברי התוס',

וכך אמר רב יוסף, עבדי לי עגלא תלתא, דבברית בין הבתרים נאמר (בראשית ט"ו) קחה לי **עגלא משולשת**, שהיא **עגלא תילתא**, ואי לאו האי יומא, של ברית בין הבתרים, דקא גרים, שגרם את הירידה למצרים, לא היה צריך ההשתלשלות לגלגל הירידה למצרים ע"י שינוי ששינה יעקב את יוסף,

ואז, כמה יוסף איכא בשוקא, הייתי יכול להיות כמו כולם, ולא היה צריך לשנות בי את כתונת הפסים כדי שיתגלגל דבר הירידה למצרים, והייתי כמו כל יוסף אחר שבשוק. וזהו, **אי לאו האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא**.

* * * * *

אי LAVE האי יומא בדרך הלצה

נתבאר לעיל ע"ד התוס' שרב יוסף השווה עצמו ליוסף הצדיק,

איתא בגמרא (סוטה ל"ו ע"ב), בא גבריאל ולימדו שבעים לשון, לא הוה קגמר, הוסיף לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא ולמד, שנאמר: **עדות ביהוסף** שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע.

מבואר א"כ שיוסף ידע **בשבעים לשון**, ואפשר שרב יוסף שהשווה עצמו גם ידע בכך,

ותרגום המילה LAVE = **לאו** באנגלית הוא אוהב, לפי"ז י"ל אי לאו האי יומא, אם היו כולם **אוהבים** את היום של **מתן תורה**, כמה יוסף איכא בשוקא, פירוש כמה רב יוסף היו בשוק.

* * * * *

הכתובים כקול מים רבים ומקולות מים רבים נראים כסותרים

כתיב (יחזקאל מ"ג ב' הפטרה לשבועות), "והנה כבוד אלקי ישראל בא מדרך הקדים וקולו **כקול מים רבים** והארץ האירה מכבודו",

איתא בגמרא (פסחים ס"ח), הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. אפשר לבאר כדלקמן,

איתא בגמרא (ברכות ו' ע"ב) כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר **בחמשה קולות**, שנאמר (ירמיה ל"ג י"א), "קול ששון

וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבקות",

ואם משמחו מה שכרו, אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות, שנאמר (שמות י"ט י"ז) "ויהי ביום השלישי בהיות הבקר, ויהי **קולות** (שניים) וברקים וענן כבד על ההר, **וקול** שופר וגוי, ויהי **קול** השופר וגוי והאלקים יעננו **בקול**",

שמחת החתן כשמחת התורה שהוא יום חתונתם של ישראל

כתב המהרש"א (ברכות ו' ע"ב ד"ה עובר בה' קולות), וז"ל, **מבואר**, אלו **חמשה קולות**, הן חמשה קולות של הדבור, שהקול מתחלק לפי מוצאם,

מהפה אותיות בומ"ף, **מהלשון** דטלנ"ת, **מהשיניים** זסשר"ץ, **מהחיך** גיכ"ק, **מהגרון** אחה"ע,

והן הן **אותיות שהתורה נתנה בהן**, ולא בקול פשוט שאינו מורה על דבור מה, ואמר, שע"י שמשמחו, **זוכה לה' קולות של תורה**, כי נתינתה היא היתה יום שמחת לבו וחתונתו עם ישראל,

ע"ד **דאיתא בגמרא** (תענית כ"ו ע"ב), כתיב (שיר השירים ג' י"א) "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו **ביום חתונתו וביום שמחת לבו**" **ביום חתונתו זה מתן תורה**, וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו,

והה' **קולות** שהן חמישה מוצאי הדבור באותיות של תורה, הם קיומו של עולם שנתנו בסיני. עכ"ד המהרש"א,

מבואר, שלמידים ממתן תורה **שהיא יום חתונתם של ישראל לשמח החתן בסעודתו**, שהוא כמתן תורה,

למידים שמחת תורה משמחת חתן שיש לעשות סעודה דבעינן נמי לכם

משאר שמות שיש לו. והשיב, רמוז מקדם קדמתה בכתוב בשגם זה משה.

אי נמי נ"ל בס"ד (בן יהוידע), דהכי קאמר, משה, מן ה' תורה, ר"ל מן **חמשה חומשי תורה** מנין, כי שמו הטוב אינו כתוב אלא בארבעה ספרים ואינו נזכר בספר בראשית,

והשיב **בשגם זה משה** והוא פסוק בספר **בראשית**, ע"כ פירוש הבן איש חי,

יש לבאר הקושיא כיצד קיבלו תורה ממלאך

חשבתני לבאר ולומר, כי יש לשאול, מכיוון ומשה עלה למרום, ושם, ארבעים יום לחם לא אכל ומים לא שתה, והיה כאחד המלאכים, ואח"כ הביא תורה לבנ"י, אולי נאמר כי ממלאך לא ניתן לקבל תורה, כי לא בשמים היא,

אפשר לפרש, כי זו היא שאלת הגמרא, **משה מן התורה, מנין**, האם ניתן לקבל תורה ממשה, שמא הוא מלאך,

ע"ז **אומרת הגמרא**, "בשגם הוא **בשר**" זה משה, כלומר, שמשה, הוא **בשר** ודם, ואינו בגדר מלאך, ולכן אפשר וצריך לקבל התורה ממשה רבינו.

* * * * *

ביאור בדרך צחות עצרת בעינן נמי לכם

איתא בגמרא (פסחים ס"ח) הכל מודים בעצרת דבעינן נמי **"לכם"**, כי בסוכות כתיב, ולקחתם **"לכם"**. בפסח, כתיב "העבודה הזאת **"לכם"**, וגם ילפינן גזירה שוה דבעינן לכם, א"כ בשבועות בעינן נמי **"לכם"**, וה"לכם" של שבועות הוא, חציו לה' וחציו **"לכם"**.

* * * * *

למידים מתן תורה משמחת חתן ושמחת חתן ממתן תורה

כתיב (שמות י"ט י"ז) "ויהי ביום השלישי בהיות הבקר, ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר, וקול שופר וגוי, ויהי קול השופר וגוי והאלקים יעננו **בקול**",

ועתה שהם דבקים ורודפים אחר התורה עצמה בלבד, ואינם דבקים בו יתברך במה שהוא יתברך סבה לתורה, לא היה יוצא מאתם תלמיד חכם שיש בו תורה, שאין כאן הסבה המשפיע את התורה, הוא התלמיד חכם.

וזה שאמר הכתוב (ירמיה ט"ו) "ולא שמעו בקוליי" נגד התורה עצמה, "ולא הלכו בה" שלא לקחו התורה עם סבתה, כי לקיחת

התורה עם סבתה, נקרא הליכה בתורה לגמרי. ומפני זה, לא היו יודעים דבר זה, לא חכמים ולא נביאים ולא המלאכים, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, שנאמר, (ירמיה ט"ו י"א) "ויאמר ה' על עזבם את תורתיו אשר נתתי לפניהם", (עיי"ש באריכות כי הדברים נוראים). עכ"ל המהר"ל.

* * * * *

הברית שכרת לתורה שבע"פ שלא יבטח האדם בעורות הבהמות המתות

איתא בגמרא (גיטין ס"ג ע"ב) אמר רבי יוחנן לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר (שמות לד כז) "ויאמר ידוד אל משה כתב לך את הדברים האלה, כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל",

מקשה המהרש"א, יש לדקדק מלשון כי, דמשמע דהוא נתינת טעם והמשך על מה שנאמר, כתוב לך את הדברים "כיי", אי"כ אין הכוונה אל דברים שבע"פ, (פירוש, מכיון ומה שנאמר, "כי על פי", הוא המשך למה שנאמר, "כתוב לך", אי"כ, איך אפשר ללמוד מהכתוב "על פי" כי הכונה לתורה שבעל פה ולא על תורה שבכתב),

ומתוך המהרש"א, לפי שהשכחה מצויה בדבר שבע"פ, אם לא ע"י זכרון דברים שבכתב, וכמה דברים שיוצאים מרמוז שבכתב, ומשום שעל דברים שבע"פ כרתי אתך ברית, ואי אפשר שיעלה זכרונו על לבך כ"א בתורה שבכתב (ולכן כתוב לך, משום שצריך אתה לידעם בע"פ כי הוא העיקר) וק"ל, עכ"ל המהרש"א,

בדרשות המהר"ל (דרוש על התורה), כתב, וז"ל, ובפרק הניזקין (גיטין דף ס"ג) אמר ר'

לפי"ז אפשר לומר, משום דאין היקש למחצה, ולומדים שמחת חתן ממתן תורה, הכי נמי נלמד מתן תורה מסעודת חתן, דבמתן תורה בעינן נמי לכם. כמ"ש נהנה מסעודת חתן.

* * * * *

אהבת הת"ח לתורה מסלק אהבת הת"ח להשי"ת דברי המהר"ל

כתב המהר"ל בהקדמתו לספר תפארת ישראל

איתא בגמרא (בבא מציעא פ"ה ע"א) מאי דכתיב (ירמיה ט"ו י"א) "מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ", ויאמר ה' על עזבם את תורתיו אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה:

דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, שנאמר, (ירמיה ט"ו י"א) "ויאמר ה' על עזבם את תורתיו אשר נתתי לפניהם", אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה, ע"כ,

איתא בגמרא (נדרים פ"א ע"א), מפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן, אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם, ע"כ,

כתב המהר"ל וז"ל, ודע עוד, כי התלמיד חכם לבו דבק אל התורה, כי חביבה התורה על לומדיה, ובשביל אהבתם לתורה, דבר זה מסלק אהבת המקום בשעה זאת שבאים ללמוד, כי כאשר באים ללמוד תורה ואהבתם אל התורה, אין בלמוד שלהם האהבה אל השם יתברך במה שנתן תורה, כי אין האהבה לשנים, כי כל אהבה היא דבקות בנאהב, ואם דבק בזה אינו דבק באחר, ולפיכך אהבת התורה שהיא חביבה עליהם, דבר זה מסלק שאין הברכה בכל לבו אל השי"ת במה שנתן התורה. וזה שאין מברכים בתורה תחלה,

ולפיכך אין יוצאים מהם תלמידי חכמים, כי אלו היו אוהבים אותו, במה שהתורה נמצא מאתו יתברך, היה השם יתברך ג"כ סבה לתורה לצאת מהם תלמידי חכמים,

כתב המהר"ל בספר גור אריה (דברים - ל"ג ב') פתח תחלה בשבחו של מקום. דאם לא כן, מה ענין "ויאמר ה' מסיני" לכאן, שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה. וכן שנינו בספרי,

שהלך אל עשו אם יקבלו את התורה, והשיב עשו מה כתיב בה, אמר לו "לא תרצח" (שמות כ"ג), "לא תגזול וגו'". אמר עשיו, כל ברכתו שנתברך, "ועל חרבך תחיה" (בראשית כז, מ),

אמר לישמעאל שיקבל את התורה, אמר מה כתיב בה, אמר לא תגנוב (שמות כ, ג). אמר, כל ברכותיו אינו רק "והוא יהיה פרא אדם

ידו בכל" (בראשית טז, יב), שיהיה מלסטם את הבריות, ואיך יקבל התורה.

אמר לעמון ומואב שיקבלו את התורה, אמרו מה כתיב בה, אמר לא תנאף, (שמות כ, יג). אמרו, כל עצמן של אותה אומה של עריות הוא, דכתיב (בראשית יט, לו) ותהרנה שתי בנות לוט מאביהן, היאך יקבלו את התורה,

ואף על גב, (מקשה המהר"ל) דבקרא לא כתוב אלא **שעיר ופארן**, ובפרק קמא דעבודה זרה (ב' ע"ב), נמי קאמר שהחזיר הקדוש ברוך הוא את התורה **על כל אומה ולשון**, ומנא לן לומר כך. (שחזר על כל האומות)

ונראה, (מתרץ המהר"ל) דודאי היה הקדוש ברוך הוא מחזיר התורה **על כל האומות**, דאם לא כן, מאי שנא שהיה מחזיר אותה על **עשו ועל ישמעאל**, אלא, משום שלא יאמרו אם נתת לנו התורה היינו מקבלין, שאר אומות נמי יאמרו כך. אלא, (חיבים לומר) שעל כל אומה ולשון היה מחזיר. (שאם לא כן, יכולים הם לטעון אם היית בא אצלנו היינו מקבלים)

וקרא דקאמר, (שואל המהר"ל אם חזר על כל האומות, למה כתב רק) וזרח **משעיר** למו הופיע מהר **פארן**,

הכי קאמר, (מבאר המהר"ל, כי אין צורך לכתוב את כולם, **מכח ק"ו**, אם עשיו וישמעאל שהם קרובים לא קיבלוהו, בודאי שאחרים לא קיבלוהו, ואחר שחזר על כל האומות ולא קבלוהו, בא אל עשו וישמעאל, כי אלו מסתבר יותר שיקבלוהו, שהם זרע אברהם, שקיים כל התורה (יומא כ"ח ע"ב), והיה מחזיר עליהם דרך מעלות, מתחלה אל הרחוק, עד שבא אל עשו וישמעאל. והם היו ראויים לקבל אותה, מפני שהם זרע אברהם,

יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבעל פה, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל.

והנה יש להקשות, למה דוקא בשביל תורה שבעל פה.

אבל פירוש הדבר, כי כל ברית הוא בין שנים שיש להם **חבור יחד בעצמם**, הנה מפני כי תורה שבכתב מונחת בארון ואיננה עם האדם בעצמו, לכן איננה כריתת הברית לחבר את ישראל בעצמם אליו יתברך.

אבל תורה שבעל פה שהיא עם האדם, עד שבזה האדם בעצמו הוא בעל תורה, והוא הברית וחבור שיש לאדם בעצמו עם הש"י.

ודי והותר שאנו כותבין התורה שבעל פה. אשר לא נתנה להכתב בחכמה זאת גזורה מאתו יתברך, **שלא יבטח האדם בעורות הבהמות המתות אשר התורה כתובה עליהם**, ותהיה התורה עמו בפיו ע"י תורה שבע"פ, אשר זולתה אין לעמוד על דבר מדברי תורה שבכתב.

ולפיכך די בצרה שאנו כותבים את שבעל פה, לשלא תשתכח, אבל מ"מ אין הכתיבה מבטלת הברית ממנה, דסוף סוף לא ניתן להכתב. ולא נחשב כתיבתה כתיבה כאשר לא נתנה להכתב, רק שתהיה סדורה בפה האדם עדיין הברית קיים באשר הוא. אבל אנחנו אשמים שהתורה מונחת על השלחן הערוך ובפינו אין דבר.

וכי כרת הקב"ה ברית עם השלחן שהתורה מסודרה ונמצאת בו בעצמו, העבודה והמעון כי אין ח"ו ברית, ונחשב זה כאלו ח"ו אין תורה. **עכ"ל המהר"ל**.

* * * * *

ביאור המהר"ל למה היה צריך לחזר אחר כל האומות

איתא בגמרא (עבודה זרה ב' ע"ב) "ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו", וכתב "אלוק מתימן יבוא" וגו' מאי בעי בשעיר, ומאי בעי בפארן, אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קבלוהו, עד שבא אצל ישראל וקבלוהו,

מתיר ממונן לישראל, ולא מענישין מכח קל וחומר.

ולפיכך בודאי על כולם החזיר. אלא שכתוב בקרא "שעיר" ו"פארן", שהם האחרונים, דמסתברא שהם יקבלו אותה, **עכ"ל המהר"ל.**

* * * * *

דוד המלך הותר ע"י צניעותה של שרה, ורות המשיכה דרכה

איתא בגמרא (יבמות ע"ו-ע"ז), דהתירו של דוד לבוא בקהל, הוא מדרשת חז"ל עה"פ עמוני

ולא עמונית, דדרכו של איש לקדם ואין דרכה של אישה לקדם, וילפינן משרה, דכתיב הנה באוהל, צנועה היתה,

כדאיתא בגמרא (בבא מציעא פ"ז), יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה, (ולא היו צריכים לשאלה) אלא מאי באהל, כדי לחבבה על בעלה, וברש"י להודיעו שהיא צנועה משאר חברותיה, שאינה נראית, וצריך

לישאל אחריה, מבואר, **דהתירו של דהע"ה**, שהיה מצאצאי רות המואביה ונעמה העמונית לבוא בקהל, **הוא מחמת צניעות שהיה בשרה אמנו**,

איתא בגמרא (יבמות ע"ז), דרש רבא, מאי דכתיב פתחת למוסרי, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, שני מוסרות שהיו עלי פתחתם רות המואביה ונעמה העמונית,

איתא בגמרא (שבת ק"יג ע"ב) וכי דרכו של בועז לשאול בנערה, במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה,

מבואר, דכפי שהיה אצל המלאכים שלא היו צריכים לשאול, וסיבת השאלה היתה, להודיע **שהיא צנועה**, כן היה הדבר אצל בועז, שסיבת השאלה היתה, להודיע כי **סימן צניעות יש בה**,

יש לכונן ולומר, דחז"ל לימדו לנו ברות זקנתו של דוד שצניעות היה בה, לומר שהולכת בדרכיה של שרה אמנו, **שמכח צניעותה הותר דוד לבוא בקהל**, וכך נהגה רות, לומר שדוד שהוא מצאצאיה ראוי לבוא

ואפילו הכי לא קבלו אותה. ולפיכך זורח **משעיר** למו, כיון דלא קבלו אף בני עשו - שוב אין מי שיקבל אותה, ובא אל ישראל מהר שעיר.

וכן **בפארן** גם כן, שבסוף בא אל פארן, אמר אלו בני ישמעאל, ראוי שיקבלו אותה, ולא קבלוה. אז בא אל ישראל, כי מעכשיו לא נשאר אחד,

ומה שזכר עשו וישמעאל, מפני כי יש בעשו שאין בישמעאל, ויש בישמעאל שאין בעשו, ישמעאל נמול בתחלה (בראשית יז, כה), וקבל עליו בריתו של אברהם. ועשיו אינו בן הפלגש, כמו ישמעאל שהיה בן הפלגש. ולפיכך באחרונה בא אל אלו שנים.

והא דאמרינן בספרי שהשיב עשו מפני שנאמר לו "על חרבך תחיה", וכן ישמעאל מפני שנאמר לו "והוא יהיה פרא אדם ידו בכל", לא שהאומות האחרים שלא נתברכו בברכה הזאת לא היו משיבים כך, אלא רוצה לומר אפילו אלו שהיו מזרע אברהם ויצחק, כיון שנתברכו בברכה הזאת שאינה הגונה

וראויה, כל שכן האחרים, שלא נתברכו כלל, שנמצאו בהם כל אלו הדברים כולם,

ואם תאמר, (מקשה המהר"ל) ומנא ליה לרז"ל לומר שהחזיר הקדוש ברוך הוא התורה על כל אומה ולשון, שמא לא החזיר רק על בני אברהם, וכיון דאינהו לא קבלוה, אחרים לא כל שכן.

(פירוש), כי לעיל נתבאר שמכח הסברא חיבים לומר שהלך אצל כולם, שלא יאמרו, אילו באת אלינו היינו מקבלים, ומה שכתב בתורה רק עשיו וישמעאל, הוא, שיש לדון ק"ו שאם הם לא קיבלו, אומות העולם בודאי לא קיבלו, א"כ אפשר לומר שבאמת לא היה בא אצלם הקב"ה, רק **מכח ק"ו** היה הולך רק לעשיו וישמעאל, ולמה אמרו חז"ל שהיה אצל כולם),

ויש לומר, דזה לא יתכן, (לומר שלא היה אצלם, ומכח ק"ו ידע שלא יקבלו) דהרי הם יהיו אומרים שהיו מקבלים אותם, ולא היה יכול להעניש את האומות - מה שלא קבלו את התורה - מכח קל וחומר.

דהא בפרק שור שנגח (בי"ק לח. ורש"י שם) מסיק דבשביל זה היה הקדוש ברוך הוא

מאמרים פורסמו בלחקור אחר מקור למילות השיר הנ"ל, ואין ידיעה ברורה מי הוא שכתב ומי שהלחין את המנגינה המפורסמת,

מבואר, שכשאמר המשורר, כד **יתבין** כלומר כאשר **יושבים**, ובישיבה לומדים את **הקשות**, והוא מכוון למה שאמר ועסקין שהוא **עסק** התורה, שהוא ע"י **עמל ויגיעה**,

וגם בשתי הגירסאות שמצינו במילות השיר, **האחד**, **דמשכחין בצערא דילהון** ועסקין בחדוותא דילי, כלומר ששוכחים מכל עניניהם ורק עוסקים בתורה,

גירסא שניה, **דמשתכחין בצערא דילהון** ועסקין בחדוותא דילי, כלומר, גם כשהן עוסקים בעניניהם הם מקדישים זמן לתורה,

הוא מכוון למחלוקת ר' ישמעאל ורשב"י

איתא בגמרא (ברכות דף לה עמוד ב), תנו רבנן, ואספת דגנך, מה תלמוד לומר - לפי שנאמר: לא ימוש ספר התורה הזה מפידך, יכול דברים

ככתבן? תלמוד לומר: ואספת דגנך - **הנהג בהן מנהג דרך ארץ**, דברי רבי ישמעאל,

כתב רש"י, **דברים ככתבן** - שלא יעסוק בדרך ארץ. **הנהג בהם** - עם דברי תורה. **מנהג דרך ארץ** - שאם תבא לידי צורך הבריות סופך ליבטל מדברי תורה.

רבי שמעון בן יוחי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורח בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר: ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר: ואספת דגנך;

מבואר בדעתם, **דלרבי ישמעאל** יש לעסוק גם בדרך ארץ, והוא מבואר, **דמשתכחין בצערא דילהון**, כלומר שגם כשעוסקים בדרך ארץ בכ"ז עוסקים בשמחת התורה,

ולרשב"י יש לעסוק רק בתורה, וזהו **דמשכחין בצערא דילהון**, כלומר שאינם זוכרים כלל לעסוק בדרך ארץ, רק בתורה.

* * * * *

ערב שבועות הוא יום טבוח-טובח

איתא בגמרא (שבת קכ"ט ע"ב) הקזת דם במעלי **יומא דעצרתא** - סכנתא. וגזרו רבנן אכולהו

בקהל, משום שהצניעות נמשכת בשושלת דורותיו. עד ביאת משיח בן דוד, בב"א.

* * * * *

לסיום מסכת סוטה קבלת התורה ע"י מש"ר בישיבה ובעמידה ביאור כד יתבין ישראל

איתא בגמרא (סוטה מט ע"א) משמת ר"ג הזקן - בטל כבוד התורה, כתב רש"י במסכת מגילה (דף כא) אמר, שעד שמת ר"ג היה בריאות בעולם ולא היו למידין תורה אלא **מעומד** משמת הוא ירד חולי לעולם והוצרכו ללמוד תורה **מיושב**.

כתיב (דברים ט" ט') "בעלתי ההרה לקחת לוחת האבנים לוחת הברית אשר כרת ה' עמכם **ואשב** בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי"

כתיב (דברים י" ז) "ואנכי **עמדתי** בהר כימים הראשנים ארבעים יום וארבעים לילה וישמע ה' אלי גם בפעם ההוא לא אבה ה' השחיתך",

איתא בגמרא (מגילה כ"א ע"א) "כתוב אחד אומר **ואשב** בהר, וכתוב אחד אומר ואנכי **עמדתי** בהר, אמר רבא, **רכות מעומד, וקשות**

מיושב. פירש"י, דברים רכים ונוחים, שאדם מהיר לשמען.

איתא בזוהר (פרשת פנחס ח"ג רט"ז ע"ב) **כל דאישתדל באורייתא בטל מיניה חוביא דכוכביא ומזלות ע"כ**.

כתב האליה רבא (שו"ע אורח חיים סי' מ"ז סעיף ג') וכך פירשתי דברי הזוהר, דנראה לי דכשלומד פשוטי התורה אמרינן לאו **בזכותא** תליא,

אבל כשעומל ועוסק ומשתדל בתורה, הוי זכות גדול, ובטל מיניה חוביא דכוכביא ומזלות, ואז נתון להשגחה פרטית שע"י הזכות, ולא לשליטת המזלות וזה כוונת הזוהר **כל דאישתדל באורייתא בטל מיניה חוביא דכוכביא ומזלות**, ועוד כתב כי זהו נוסח הברכה לעסוק בדברי תורה, שהוא ע"י **עמל ויגיעה**, **עכ"ד האליה רבה**.

מחבר השיר כיוון בדבריו לאימרות חז"ל

כד **יתבין ישראל**, ועסקין, בשמחת התורה קב"ה אומר לפמליא דיליה חזו בני חביבי **דמשכחין דמשתכחין בצערא דילהון** ועסקין בחדוותא דילי, ע"כ,

יש לבאר, ע"ד הנ"ל כי יש הכובש את יצרו **קודם שיחטא**, ויש הזובח את יצרו **לאחר שיחטא**, א"כ הרוצה להתגבר על יצרו ולכובשו קודם שיחטא, ודאי צריך רחמים מרובים, וזהו **אני ה' ברחמים קודם שיחטא**,

יש לכוון הכתוב שופך דם האדם באדם דמו ישפך, **כתיב** (בראשית ט"ו ו') "שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם", וכבר עמדו על התוספת "באדם", היל"ל שופך דם האדם דמו ישפך,

אך נ"ל לפרש, עפ"י הא דאיתא בגמרא, (שבת פ"ט ע"א), **כתיב** (תהלים ס"ח י"ט) "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם", בשכר שקראוך "אדם" לקחת מתנות, ע"כ,

וכך יש לכוון, שופך דם האדם זהו מי שבא לטבות, באדם הרמז ליום מתן תורה, **דמו ישפך** על ידי מתן תורה הוא יהיה טבות, כפירוש המהרש"א,

כי בצלם אלוקים עשה את האדם, פירוש ע"י שזובח ליצרו הוא מחזיר את צלם האלוקים אל האדם,

ביאור הכתוב חץ שוחט-שחוט לשונם

איתא בגמרא (ערכין טו עב) כל המספר לשון הרע, אומר הקדוש ברוך הוא, אני עליו מלמעלה ואתה עליו מלמטה נדוננו, שנאמר חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים, אין חץ אלא לשון, שנאמר, (ירמיהו ט"ז ז') **חץ שחוט לשונם מרמה דבר**,

מה תקנתו של מספרי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה, שנא': **מרפא לשון עץ חיים**, ואין לשון אלא לשון הרע, שנאמר: **חץ שחוט לשונם**, ואין עץ אלא תורה, שנאמר: עץ חיים היא למחזיקים בה,

יש לבאר, ע"ד ביאור המהרש"א המובא לעיל בענין **טובה וטבות**, כי לאחר שנתגברו על יצרם הרי הוא **טבות**, ואם לאו הרי הוא **טובת**, כך יש לבאר ההבדל בין הכתיב בפסוק "חץ שוחט לשונם", לבין הקרי "חץ שחוט לשונם" **וכך צריך לבאר**, כי המספר לשון הרע, עליו הכתוב אומר **חץ שוחט לשונם**, והחוזר בו ובא לתקן, עליו הכתוב אומר **חץ שחוט לשונם**.

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל
"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק
פקס 03-6161777 נייד 0527-616166
מייל 0527616166@gmail.com

מעלי יומא טבא משום יומא טבא דעצרת דנפיק ביה זיקא ושמיה טבות. דאי לא קבלו ישראל תורה - הוה טבח להו לבשרייהו ולדמייהו, ע"כ,

איתא בגמרא (סנהדרין מ"ג ע"ב) אמר רבי יהושע בן לוי, **כל הזובח את יצרו ומתודה עליו**, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדו להקדוש ברוך הוא בשני עולמים,

פירש רש"י זובח את יצרו - לאחר שהסיתו לחטוא הוא זובחו והורגו ושב בתשובה ומתודה עליו,

כתב המהרש"א (סנהדרין מ"ג ע"ב ד"ה כל הזובח את יצרו) ר"ל **הכובש את יצרו** כמו שיסד ר' אפרים (בסליחות ליום כפור) **גבורות הזובחים אשר יצרם טובחים ומודים ומשבחים המה הגבורים ור"ל שכובש את יצרו להבא ומתודה לשעבר**,

וע"פ דרך זה יתיישב מ"ש (שבת דף קכט עמוד ב) מעלי יומא דעצרת נפיק ביה זיקא ושמיה טבות, דאי לא קבילו ישראל התורה היה טבח להו לבשרייהו,

דלכאורה קשה דלא ה"ל לקרותו טבות אלא טובח שבא לטבות אחרים, אבל לפי מה שאמרו הכא **שהכובש את יצרו ומנצחו**, הוא זובח יצרו,

במתן תורה נמי דודאי ההוא זיקא שהוא השטן הוא יצר הרע הוא רוח מ"ה שבא לטבות את ישראל אילו לא קבלו התורה, אבל כיון שקבלו התורה **וכבשו את יצרם** הרי אדרבה זבחו ישראל את היצר הרע, ושפיר מקרי טבות, וקאמר כאלו כבדו להקב"ה כו'. דב' הנוני"ן של יכבדנני דקאי על הקדוש ברוך הוא ב' פעמים דהיינו במה שכובש את יצרו להבא מכבדו בעוה"ז, ובמה שמתודה על לשעבר מכבדו בעולם הבא, עכ"ל המהרש"א,

יש לעיין בפירוש כובש את יצרו

איתא במשנה (אבות פרק ד משנה א) איזהו גבור הכובש את יצרו **פירש רש"י**, הכובש את יצרו. ואינו הולך אחריו,

מבואר בדברי רש"י כי הכובש את יצרו הוא קודם שיחטא, וזובח את יצרו הוא לאחר שיחטא, אך בדברי המהרש"א נראה שהכובש את יצרו הוא לאחר שיחטא,

ביאור ה' ה' קודם שיחטא ולאחר שיחטא

איתא בגמרא (ראש השנה י"ז ע"ב), **כתיב** (שמות ל"ד ו') "ה' ה' קל רחום וחנון", אני הוא **קודם שיחטא האדם**, ואני הוא **לאחר שיחטא האדם** ויעשה תשובה, ע"כ,

כתב הבני יששכר, יש להתבונן מהו הרבותא **אני ה' "ברחמים" קודם שיחטא האדם**, הלא עיקר החידוש הוא אפילו כשיחטא האדם, כשיעשה תשובה, מתנהג הש"י עמו ברחמים,